
Til Fest hos Statsministeren

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Til Fest hos Statsministeren	4
Metadata om værket	4
Titel	5
1. Akt: I	5
2. Akt: II	6

Til Fest hos Statsministeren

Kilde Indskrivning af Kaj Munks håndskrevne manuskript, som findes i et kvadreret og udateret kladdehæfte “Quaderno di Computisteria”. KMF-nr. 83.04.01.

Indledning

Den historiske baggrund for dette udaterede og ufuldstændige skuespiludkast er 30’ernes Danmark, og som i *Selvtægt* ligner hovedfiguren Thorvald Stau-ning. Disse brudstykker er næsten identiske med fortællingen “Far og Søn”, der står i *Med Sol og megen Glæde* blandt tekster, der ifølge Munks datering blev skrevet i år 1931. Situationen i fortællingens afsluttende del – statsmi-nisterens søn hjælper nødlidende mennesker i et af byens fattigkvarterer – mangler dog fuldstændig i nærværende dokument. Dette udkasts slutning er helt i tråd med en bemærkning, som forfatteren gjorde i et brev af 9.10.1935: “... foreløbig er jeg lammet – af Hitlers Jødeforfølgelse (ham saa jeg op til) og Mussolinis Abessiniensvineri (ham elskede jeg) og Staunings Sætten sig til Rette i Bourgeoisiet (også ham har jeg haft lidt til overs for – efter danske Forhold at være, naturligvis) ...” Det er den samme skuffelse, der kommer til udtryk i de sidste replikker. Hyldesten bliver afbrudt af et optog af arbejdslø-se, der truer med mytteri og skælder statsministeren ud: “Pamper! Storbørger! Forræder! giv os Arbejde! giv os Retfærdigheden!”

I den første scene fejrer “Rigets fatter”, en statsminister af socialdemo-kratisk tilsnit, sin 60-årsdag. Han er samtidig på vej ud af døren, fordi han skal til en fredskonference i Folkeforbundet. Den anden scene består af en dialog mellem hustruen Terese og en noget snagende biskop. Statsminister-fruens navn, Terese, hentyder i øvrigt til et andet paralleldrama, nemlig *Fru Koltchak* (1934), hvis titelfigur er socialdemokratisk statsminister. Yderligere er der en række sammenlignelige elementer i *Fru Henriette*, som omhandler en biskop, der er kirkeministeremne.

Genremæssigt hører dette skuespiludkast til de politiske stykker, en genre som Munk allerede tidligt i sit dramatiske forfatterskab anvendte og arbejdede med. Andre eksempler på denne genre er *Willi Kuhn i Donland/Operationen* (1920/1921) og *Fugl Fønix* (1926). *Fru Koltchak*, *Selvtægt* og *Til Fest hos Statsministeren* vidner om Munks store interesse for – og bekymring over – den aktuelle politiske situation i Danmark. Udkastet udgives her for første gang.

Til Fest hos Statsministeren

1. Akt: I

- (1) Statsministerens Stemme: Hør, Therese, Therese, vi vil sgu have Champagnen ned i Haven – og saa, Kammerater – (*Stemmen drukner i Stemmer*)
- (2) En Tjener: (*ind med Drikkevarer*) Den er vel nok høj i Aften?
- (3) Anden Tjener: Hvad Satan! det er vel heller ikke hver Dag i Aaret, at Rigets Fatter fylder 60¹.
- (4) Første Tjener: Ved du, at jeg har staaet i Værksted sammen med ham.
- (5) Anden: Fornylig?
- (6) Første: For en lille 40 Aar siden, det har han selvfølgelig glemmt. Men jeg husker det
- (7) Anden: Hvordan var han dengang, du?
- (8) Første: Han var et meget almindeligt Menneske – saadan lidt mut nærmest. Men siden fik han jo ganske anderledes Kæften paa Gled og slog sig paa Fagforeningsramasjangen² og alt det der. Den Vej skulde en anden en selvfølgelig ogsaa have gaaet.
- (9) Anden: Visst saa, Petersen³. Det maa sgu i Aften være ret saa hjertens harmeligt for dig at tænke paa, at det lige saa godt kunde have været dig.
- (10) Statsministeren i et noget højrrøstet Selskab: Nej hør, Kammerater, Opbrudd allerede, det bliver der altsaa bestemt ikke noget af. Her er det Fatter, der regerer.
- (11) Redaktøren: Jamen du skal jo med Toget i Aften til Fredskonferencen i Bern⁴.

¹*Rigets Fatter fylder 60.*: Højest sandsynligt en reference til den socialdemokratiske statsminister Thorvald Stauning (1873-1942), som var statsminister 1924-1926 og igen fra 1929-1942. Han vandt valget i 1935 under det berømte slogan ”Stauning eller Kaos” og satte ny rekord med 46,1% af stemmerne. Hvis man tager 60-årsdagen for gode varer, kan skuespillet dateres til 1933, hvilket harmonerer udmærket med to andre politiske skuespil fra 1930’erne: ”Fru Koltchak” (1934), hvis hovedperson i øvrigt hedder Terese ligesom Statsministerens hustru i nærværende skuespil, og ”Selvtægt” (1937). Men i den allerede omtalte fortælling ”Far og Søn”, trykt i ”Med Sol og megen Glæde”, fejres dog hans 60-årsdag samtidig med hans 10 års-jubilæum som chef for landets regering, og Munk præciserer, at teksten blev skrevet i 1931. Endvidere kan det bemærkes, at Stauning en overgang stod i smedelære, inden han begyndte som tobakssorterer, hvilket skuespillets følgende replikker henviser til. [DSD]

²*Fagforeningsramasjangen*: Ordet ”ramasjang” kommer sandsynligvis af det tyrkiske ”ramadan” (ramazan), som betegner fastemåned med støj og fest i muslimsk kultursammenhæng. Mulig tilknytning til ”ramaskrig”. På dansk betegner ordet ”ramasjang” i almindelighed en overgiven, løssluppen, støjende lystighed: sjov, halløj, ballade. Det har således en nedsættende betydning. [ODS]

³*Petersen*: Uden at tillægge denne detalje for stor betydning kan man trods alt bemærke, at Kaj Munks fødenavn var Petersen, og at Munk andre steder i dramatikken bruger navnet Petersen i sine skuespil bl.a. i ”Shakespeares Hamlet” (1935). [KMF]

⁴*Fredskonferencen i Bern*: I det andet udkast til skuespillet hedder det, at statsministeren skal ”pakke Kuffert til Geneve”, hvilket peger på Folkeforbundet (en organisation for internationalt samarbejde 1920-1946), som havde hovedsæde i Geneve. Munk lader en karakter i skuespillet ”Sejren” (1936) betegne Folkeforbundet som en ”diskussionsklub” og lod herved skinne igennem, at han bebredede Folkeforbundet dets manglende handlekraft i begyndelsen af 1930’erne, hvilket han også skrev om i flere avisartikler bl.a. ”To Diktaturstaters to Overgreb” i Jyllands-Posten d. 1. september 1935. Folkeforbundet flytter i 1924 hovedkontor fra Bern til Geneve. [DSD]

- (12) Statsminister: Hvad siger han, gamle Bladneger⁵? Den Fredskonference den kan sgu sagtens faa lavet Krig i Europa, ogsaa om jeg ikke er med. Hør, Therese, Therese, vil du ikke se at faa samlet de mere nøgterne af Selskabet omkring Kanonerne og saa sigter vi lige paa den neutrale By Maanen – og fyrer – giv los.
- (13) Biskoppen: Hør maa jeg – jeg vil gerne til at trække mig tilbage –
- (14) Statsministeren: Hr. Biskop, allerede!
- (15) Biskoppen: Ja, allerede, Hr. Statsminister. Dels gaar Deres Tog om 1 ½ Time, og –
- (16) Statsministeren: Bliv De bare, Hr. Biskop. Det gaar saamænd nok alligevel.
- (17) Biskoppen: Og dels er det Søndag i Morgen – og jeg skal forrette ved Højmessén i Domkirken.
- (18) Statsministeren: Jasaa. Bevares.
- (19) Biskoppen: Men inden jeg gaar, vil jeg gerne have Lov til – da jeg var forhindret i at være til Stede ved Middagen – at bringe Dem, Hr. Statsminister, og Deres udmærkede Frue en Hyldest og en Tak. Kristendommens dybeste Ide, den enkelte Sjæls Betydning, Individets Ret til – ja, til at leve, til selvudfoldelse – denne Ide har ført og baaret Dem fra Barndomshjemmets fattige Arbejderkaar til Sædet ved Tronens højre. Jeg hylder vor store Statsminister for Deres Livs Indsats for denne Kirkens store Ide.
- (20) Digteren Florens: Naar Kirken hylder Dem, Hr. Statsminister, saa vil Kunsten saa sandelig ogsaa have Lov til det. Hvor var vi Digtere, inden du organiserede os. Fattige Djævle, i Tagkammerets forløjede, Poesi. Du sikrede os Kontrakter, saa vi nu faar indtil det dobbelte af hver Roman, der slaar an, du har lært os at Kunsten skal tjene Masserne, styrke den i Klassebevidstheden, du –

6

2. Akt: II

Statsministerens Have

- (21) Statsministerens Stemme fra Huset: Nej, hør, vi vil sgu have Champagnen ned i Haven. Maanen skal ikke skinne for ingenting. Therese, hallo, Therese –
- (22) Therese Rosse: (*sidder paa en Bænk; det giver som et lille Sæt i hende; men saa bliver hun siddende*)
- (23) Statsm: Og det vil jeg sige Jer Kammerater, i denne festlige Stund – – – (*Stemmen drukner i Stemmerne*)

⁵Bladneger: Nedsættende betegnelse for en journalist. [ODS]

⁶ 1. udkast slutter sådan.

- (24) Biskoppen: Men, Frue, sidder De her?
- (25) Therese: Naa, nej, det gør jeg egentlig ikke.
- (26) Biskoppen: Bare ude at svale de hede Kinder lidt.
- (27) Therese: Et Øjeblik kun. Den muntre Stemning –
- (28) Biskoppen: Er velsignet, ja. Men man er jo ikke helt ung længer. Jeg trængte ogsaa til lidt – lidt Aftensvale.
- (29) Therese: Men jeg maa nok op.
- (30) Biskoppen: Jeg følger Dem.
- (31) Therese: Mange Tak, Hr. Biskop.
- (32) Biskoppen: En stor Dag, Fru Therese, hvad? en stor Dag for os alle, for Land og Folk –
- (33) Therese: Naa-e da, at en Minister fylder 60⁷.
- (34) Biskoppen: Ja, naturligvis størst for Dem og ham. Og dog – dog synes jeg – tillad mig at sige det som Sjælesørger, som Medmenneske, dog synes jeg at have sporet et ganske lille Drag af Skuffelse om Fru Ministerens Mund.
- (35) Therese: Om min Mund? ikke Spor! hvorfor skulde jeg?
- (36) Biskoppen: Er der noget, Frue, De trænger til at lette Deres Hjerte for, hos mig er De altid sikker paa Forstaaelse.
- (37) Therese: Men kære Hr. Biskop, det har været en enestaaende Dag: Telegrammer, Buketter, Gaver, Deputationer.
- (38) Biskoppen: Jeg tænkte bare – jeg savner Deres Søn her i Aften, Frue. Men det er maaske bare –
- (39) Therese: Naa, Poul, jo, jo, det er bare –
- (40) Biskoppen: Bare?
- (41) Therese: Ingenting.
- (42) Biskoppen: Ingenting!
- (43) Therese: Han har sendt den skønneste græske Vase til sin Far, fuld af Orkideer. Har De ikke set den, Hr. Biskop?
- (44) Biskoppen: Næ, det har jeg ikke.
- (45) Therese: Saa maa jeg vise Dem den. Og naar han ikke selv er kommen skyldes det kun et lille Ildebefindende.

⁷ *en Minister fylder 60*: Højest sandsynligt en reference til den socialdemokratiske statsminister Thorvald Stauning (1873-1942), som var statsminister 1924-1926 og igen fra 1929-1942. Han vandt valget i 1935 under det berømte slogan ”Stauning eller Kaos” og satte ny rekord med 46,1% af stemmerne. Hvis man tager 60-årsdagen for gode varer, kan skuespillet dateres til 1933, hvilket harmonerer udmærket med to andre politiske skuespil fra 1930’erne: ”Fru Koltchak” (1934), hvis hovedperson i øvrigt hedder Terese ligesom Statsministerens hustru i nærværende skuespil, og ”Selvtægt” (1937). Men i den allerede omtalte fortælling ”Far og Søn”, trykt i ”Med Sol og megen Glæde”, fejres dog hans 60-årsdag samtidig med hans 10 års-jubilæum som chef for landets regering, og Munk præciserer, at teksten blev skrevet i 1931. Endvidere kan det bemærkes, at Stauning en overgang stod i smedelære, inden han begyndte som tobakssorterer, hvilket skuespillets følgende replikker henviser til. [DSD]

- (46) Biskoppen: Et Ildebefindende? saa? gør mig da virkelig –
- (47) Therese: Aah pyt! en Smule Forgiftning, tror jeg. Poul er jo ikke saa stærk (*Ind i Huset med Biskoppen.*)
- (48) Første Tjener: (*ind med Champagnen*) Den er vel nok høj derinde, hvad. Og ham har jeg staaet paa Værksted med engang.
- (49) Anden: For nylig?
- (50) Første: Naa-e; det er vel en smaa fyrretyve Aar siden. Og jeg var meget flinkere paa Stikkerne end han. Men saa slog han sig jo paa Fagforeningsvæsenet og alt det Ramasjang⁸. Det skulde en anden en bare ogsaa have gjort.
- (51) Anden: Ja, Gud, hvor det maa være ærgeligt for dig i Aften, Hansen, at det lige saa godt kunne have været dig. (*ud*)
- (52) Statsm.: (*ind med Gæster*) Ikke tale om Opbrudd endnu! forstaar I det. Det er Fatter her, der regerer.
- (53) Redaktøren: Men Toget til Fredskonferencen⁹ gaar jo om 1 ½ Time, Rosse.
- (54) Statsm: Hvad siger han, gamle Bladneger. Den Fredskonference kan sgu sagtens faa brygget Krig i Europa uden min Bistand. Men her er Pistolerne, Venner. Nu siger vi paa den neutrale Stat Maanen, og saa giv Agt: fyr!
- (55) Biskoppen: Inden jeg trækker mig tilbage –
- (56) Statsmin.: Hr. Biskop, allerede?
- (57) Biskoppen: Jeg skal forrette i Morgen ved Højmessen i Dômen¹⁰, Hr. Statsminister.
- (58) Statsmin: Ja saa!
- (59) Biskoppen: Men jeg vil gerne have Lov til at bringe Dem og Deres udmærkede Frue en Hyldest og Tak. Kristendommens herlige Ide om det enkelte Menneskes betydning, Individets Ret til – ja, til Livet, til at leve, til at udfolde sig har fyldt Dem, ført Dem, baaret Dem fra Arbejderbarnets Baggard til Sædet ved Tronens højre. Jeg siger ikke, at De er Kristen – derom ved jeg intet – men jeg siger, at denne Ide er ogsaa Kirkens Ide, jeg hylder Dem for den Sejr, der har vundet i Deres person og ved Deres Liv.
- (60) Digteren: Hylder Kirken Dem, Hr. Statsminister, kan Kunsten endnu mindre tie. Hvor var vi Digtere, indtil Deres Love pegede for os paa Organisationens hellige Ret! Fattige Djævl, af et raaddent Borgerskab henvist til Tagkammerets forløjede

⁸Ramasjang: Ordet "ramasjang" kommer sandsynligvis af det tyrkiske "ramadan" (ramazan), som betegner fastemåned med støj og fest. Mulig tilknytning til "ramaskrig". På dansk betegner ordet "ramasjang" i almindelighed en overgiven, løssluppen, støjende lystighed: sjov, halløj, ballade. Det har således en nedsættende betydning. [ODS]

⁹Fredskonferencen: Reference til Folkeforbundet (en organisation for internationalt samarbejde 1920-1946), som havde hovedsæde i Geneve. Munk lader en karakter i skuespillet "Sejren" (1935) betegne Folkeforbundet som en "diskussionsklub" og lod herved skinne igennem, at han bebrejdede Folkeforbundet dets manglende handlingskraft i begyndelsen af 1930'erne, hvilket han også skrev om i flere avisartikler bl.a. "To Diktaturstaters to Overgreb" i Jyllands-Posten d. 1. september 1935. [DSD]

¹⁰Dômen: Jf. det franske "dôme" af latin ("domus" - hus). Ordet betegner her en domkirke. [ODS]

og forhyklede Poesi. Deres Lov gjorde os til Mennesker – en Roman giver nu sin Forfatter det dobbelte af før, naar den slaar an – og viste os vor Plads i Folkets Liv, i Kampen Klassebevidsthedens Styrkelse – De gjorde os fra en Blomst til os Nytteurt, og De sparede ikke paa Gødningen.

(61) Statsmin.: Kære Venner, vi bliver tørstige af at høre paa alle de søde Ord. Jeg udtrykker min Tak for alle gode Tanker i det stolte Ord: Skaal!

(62) Redaktøren: Ah! Og saa maa vi virkelig – nu der kun 5 Kvarter, og et Par Manchetskjorter og Flipper skal De vel have pakket i Kufferten med til Geneve.

(63) Fru Therese: Kære Hr. Redaktør, for den Sags Skyld kan De rolig give Dem Tid.

(64) Statsminister: Ja, dertil burde du kende Therese godt nok, Bladneger¹¹. Jeg vil sige dig –

(65) Therese: Der er holdt mange Taler for dig i Dag, Bernhard; men der er en, der ikke er holdt.

(66) Statsminister: Men da, Therese – –

(67) Therese: Ja, den vil jeg holde. For den kan kun jeg holde. Og det skal være en Tak fra den, der fik – ja, der fik den store Lykke at være din Kammerat gennem alle Kampenes og nu i de sidste Sejrenes Aar. Der er meget, jeg har at takke dig for, der kun kan siges paa Tomandshaand, og meget, der slet ikke kan siges – ja, som jeg maa gemme i mit Hjerte. Men dette skal siges saa hele Folket hører det: fra den Dag du stod i min Fars Slot og bad mig – –

(68) Statsminister: Næ, nu bliver du for højtravende, Therese. Dette her synes jeg ikke om.

(69) Therese: Afbryd mig ikke. For dette skal siges. Fra den Dag, du greb om mine Hænder og hviskede: Godsejerpip, Adelstøs, du skal hjælpe mig, Arbejderen, med at løfte hele Folket til Frihed og Lykke – fra den Dag og til nu, har der ikke været en Time, hvor jeg ikke har følt min Stolthed over at du kaarede mig til dit Livs Kammerat. Størst har du syntes mig i disse sidste Aar, da Kommunisme og Fascisme og Nazisme har spruttet som Hexe omkring os og du har staaet ligevægtig og urokkelig paa Demokratiets hellige Ide. Mine Damer og Herrer, jeg, Bernhard Rosses første Kammerat beder alle hans Kammerater raabe et Leve for Menneskerettighedens Forkæmper og Værner!

(70) Statsminister: Det er flinkt af dig, Rese.

(71) Therese: Du har fortjent det, Bern.

(72) Statsm: Vi maa skilles. Venner, Kammerater, Medkæmpere, ja, jeg er en lykkelig Mand: hvorfor? fordi jeg bor i et Slot og alle bukker for mig og Kongen skriver under paa, hvad jeg beder ham om? Nej. Hvorfor da? Fordi jeg ser ud over Riget, og der hvor der før var Sod og Armod og Sot¹² og lammende Slid, der ser jeg nu

¹¹Bladneger: Nedsættende betegnelse for en journalist. [ODS]

¹²Sot: Betyder sygdom, navnlig en farlig, smitsom eller dødelig sygdom. [ODS]

Renlighed, jævne Kaar, Sundhed, rimeligt Arbejde og rimelig Frihed. Jeg har ikke naaet, hvad jeg vilde. Men jeg har naaet mere af, hvad jeg vilde, end det undes de fleste, der sætter sig Maal saa høje som jeg. De smælder mig i Højreavisen i Dag, jeg ler af dem, jeg har løftet mine egne, og nu spiser jeg mig mæt og lægger mig til at sove i en adelig Seng med en god Samvittighed.

(73) Redaktøren: Det kan du ogsaa.

(74) En Politiker: Ja ja, du har været vor Fører.

(75) En tredie: Vor store Fører.

(76) En fjerde: Vi hilser og hylder dig.

(77) Fler: Løft ham i Guldstol.

(78) Andre: Ud paa Gaden med ham.

(79) Mange: Vi bærer ham i Guldstol til Kongens Slot.

(80) Stemme: Brød! Arbejde! Retfærdighed!

(81) Statsm: Hvad er der?

(82) Sekretær: Hr. Minister! Der er et Optog af Arbejdsløse. De truer med Mytteri.

(83) Politipræfekten: Jeg lader Betjentene trække blank.

(84) Biskoppen: Men Herren bevare os!

(85) Statsm.: Sludder og Vrøvl. Lad dem raabe lidt. Saa gaar Tiden for dem med det.

(86) Sekrætæren: De trænger paa. De vil ind i Haven.

(87) Politipræfekten: Skal jeg alligevel ikke – – Hvis de gaar angrebsvis til Værk – –

(88) Statsm: I Guds Navn, saa holder jeg dem en Tale. Lad os tømme Flaskerne her, og saa –

(89) Bispen: Jeg siger Tusinde Tak for i Aften. (*ud*)

(90) Politipræfekten: De vælter Stakittet. Nu er det for sent.

(91) Statsminister: Kammerater! hvad vil I?

(92) En Arbejdsløs: Champagne, Hr, Minister, Champagne til Stegen!

(93) Stemme: Pamper! Storborger! Forræder! giv os Arbejde! giv os retfærdigheden!

(94) Statsm: ¹³

¹³ Manuskriptet ender således uden angivelse af, hvad Statsministeren svarer.